LITEKO Lietuvos teismų informacinė sistema

Vieša sprendimų paieška

Greita paieška Detali paieška Pagalba

Pavadinimas: [2015-10-23][nuasmeninta nutartis byloje][3K-7-458-701-2015].docx
Bylos nr.: 3K-7-458-701/2015
Bylos rūšis: civilinė byla
Teismas: Lietuvos Aukščiausiasis Teismas
Raktiniai žodžiai:
Teisiniai terminai:
Šalys:

Vardas/Pavardė/Pavadinimas	Kodas	Byloje kaip
Lietuvos Respublikos energetikos ministerija	302308327	atsakovas
OAO "Gazprom"		pareiškėjas

Kategorijos:

10. BYLOS SU TARPTAUTINIU ELEMENTU

10.5. Bylos, kuriose spręsta dėl užsienio valstybių teismų (arbitražų) sprendimų pripažinimo ir vykdymo

3. CIVILINIS PROCESAS

3.2. Procesas pirmosios instancijos teisme

3.2.3. Bylos nagrinėjimas teismo posėdyje:

3.2.3.5. Bylos nagrinėjimo atidėjimas

3.2.3.6. Bylos sustabdymas (bylos sustabdymo pagrindai, terminai, teisiniai padariniai ir bylos nagrinėjimo atnaujinimas):

3.6. Tarptautinis civilinis procesas

3.6.1. Tarptautinis civilinis procesas:

3.6.1.3. Užsienio teismų ir arbitražų sprendimų pripažinimas ir leidimas vykdyti:

3.6.1.3.1. Europos Sąjungos valstybių narių teismų sprendimų pripažinimas ir leidimas vykdyti

Civilinė byla Nr. 3K-7-458-701/2015
Teisminio proceso Nr. 2-60-3-00080-2012-4
Procesinio sprendimo kategorija 3.6.1.3 (S)

LIETUVOS AUKŠČIAUSIASIS TEISMAS

N U T A R T I S
LIETUVOS RESPUBLIKOS VARDU

2015 m. spalio 23 d.
Vilnius

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus išplėstinė teisėjų kolegija, kurią sudaro teisėjai: Gražina Davidonienė, Virgilijus Grabinskas, Sigitas Gurevičius, Rimvydas Norkus, Antanas Simniškis (teisėjų kolegijos pirmininkas ir pranešėjas), Janina Stripeikienė ir Dalia Vasarienė,

teismo posėdyje kasacine rašytinio proceso tvarka išnagrinėjo civilinę bylą pagal **pareiškėjo OAO „Gazprom“** kasacinį skundą dėl Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2012 m. gruodžio 17 d. nutarties civilinėje byloje Nr. 2T-90/2012 pagal pareiškėjo OAO „Gazprom“ prašymą pripažinti

ir leisti vykdyti Lietuvos Respublikoje Švedijos Karalystės Stokholmo prekybos rūmų Arbitražo instituto arbitražo tribunolo 2012 m. liepos 31 d. sprendimą peržiūrėjimo; suinteresuotas asmuo – Lietuvos Respublika, atstovaujama Lietuvos Respublikos energetikos ministerijos.

Išplėstinė teisėjų kolegija

n u s t a t ė :

I. Ginčo esmė

Kasacinėje byloje nagrinėjama dėl užsienio arbitražo sprendimo pripažinimo ir leidimo vykdyti Lietuvos Respublikoje.

Lietuvos Respublikoje įsteigtos bendrovės AB „Lietuvos dujos“ (toliau tekste – ir Bendrovė) akcininkai Rusijos Federacijoje įsteigta įmonė OAO „Gazprom“ (šiai priklausė 34 proc. AB „Lietuvos dujos“ akcijų), Vokietijos Federacinėje Respublikoje įsteigtas juridinis asmuo „E.ON Ruhrgas Energy Beteililungs AG“ (šiai priklausė 35,7 proc. AB „Lietuvos dujos“ akcijų) ir Lietuvos Respublika (šiai priklausė 24,36 proc. AB „Lietuvos dujos“ akcijų), tuo metu atstovaujama valstybės įmonės Valstybės turto fondo, 2004 m. kovo 24 d. sudarė akcininkų sutartį, kuria įtvirtino šių akcininkų bendrų veiksmų dalyvaujant AB „Lietuvos dujos“ valdyme sąlygas. Akcininkų sutartimi, *inter alia*, sulygta dėl: įmonės valdymo organų struktūros (sutarties 4.3 straipsnio 1 dalis), jų rinkimo tvarkos (4.3 straipsnio 2 dalis), AB „Lietuvos dujos“ valdybos narių skaičiaus ir jų skyrimo tvarkos (4.3 straipsnio 4 dalis), atšaukimo (4.3 straipsnio 5 dalis), valdybos sprendimų priėmimo tvarkos (4.3 straipsnio 7 dalis), esminių Bendrovės veiklos klausimų, tikslų ir jos valdymo gairių (6 straipsnis). Akcininkų sutarties 7.14 straipsnyje (ginčų sprendimas) įtvirtinta arbitražinė išlyga. Ja sutarties šalys sulygo, kad „bet kokie su šia sutartimi ar jos pažeidimu, galiojimu, įsigaliojimu ar nutraukimu susiję ginčai, nesutarimai ar prieštaravimai galutinai sprendžiami arbitraže pagal Stokholmo prekybos rūmų Arbitražo instituto taisykles, arbitražo vieta yra Stokholmas, Švedija, arbitrų skaičius – trys (visus skiria Arbitražo institutas), arbitražo kalba – anglų kalba“.

Ieškovė (šioje byloje – suinteresuotas asmuo) Lietuvos Respublika, atstovaujama Lietuvos Respublikos energetikos ministerijos, 2011 m. kovo 25 d. Vilniaus apygardos teisme pareiškė ieškinį atsakovams AB „Lietuvos dujos“, šios bendrovės valdybos nariams, išrinktiems OAO „Gazprom“ teikimu, V. G. ir K. S. bei AB „Lietuvos dujos“ generaliniam direktoriui V. V. dėl juridinio asmens – AB „Lietuvos dujos“ – veiklos tyrimo (Vilniaus apygardos teismo civilinė byla Nr. 2-5031-302/2011, bylos numeris 2015 metais – Nr. 2-598-852/2015). Ieškovė Lietuvos Respublika prašė pradėti AB „Lietuvos dujos“ veiklos tyrimą ir, nustačius, kad AB „Lietuvos dujos“ ir (ar) jos valdymo organų narių V. G., K. S. ir (ar) V. V. veikla yra netinkama, pašalinti nurodytus asmenis iš bendrovės valdymo organų narių, užtikrinti laikiną įmonės valdymą ir įpareigoti AB „Lietuvos dujos“ atlikti tam tikrus veiksmus – pradėti derybas su OAO „Gazprom“ dėl sąžiningos ir teisingos gamtinių dujų įsigijimo kainos nustatymo, derybas vesti sąžiningai, siekiant geriausių tiekimo sąlygų ir mažiausios tiekimo kainos bei aukščiausios tranzito paslaugų kainos, skelbti bendrovės metiniame pranešime informaciją apie gamtinių dujų tranzito veiklą, kiekvienais metais tvirtinti bendrovės valdybos sprendimu gamtinių dujų įsigijimo ir tranzito paslaugos teikimo sąlygas, kt. 2011 m. gruodžio 9 d. patikslintu ieškiniu ieškovė patikslino pradiniame ieškinyje išdėstytus reikalavimus, be jau nurodytų reikalavimų, teismo prašė taikyti kitas CK 2.131 straipsnio 1 dalyje nustatytas poveikio priemones, kurios leistų užtikrinti tinkamą AB „Lietuvos dujos“ ir jos valdymo organų (valdybos bei vadovo) veiklą. Ieškovė teismui pateiktuose procesiniuose dokumentuose suformuluotus reikalavimus grindė tuo, kad, jos nuomone, Bendrovės valdymo organų nariai, pasinaudodami jiems suteiktais įgaliojimais, galbūt veikė ne Bendrovės ir jos visų akcininkų, bet vieno iš pagrindinių Bendrovės akcininkų OAO „Gazprom“ naudai ir faktiškai atstovauja OAO „Gazprom“ interesams. Ieškinyje nurodoma, kad Bendrovės valdymo organai nesiderėjo su OAO „Gazprom“ dėl gamtinių dujų tiekimo sąlygų 2011 metams pagerinimo, o 2010 m. gruodžio mėn. Bendrovės valdyba pritarė, kad Lietuvos Respublikai gamtinės dujos 2011 metais būtų tiekiamos 2010 metų sąlygomis (nepagerinta tiekiamų gamtinių dujų kaina ir kitos sąlygos, be to, realių derybų su OAO „Gazprom“ nebuvo nuo 2004 metų). Bendrovės valdymo organai, ieškovės teigimu, taip pat nesiderėjo su OAO „Gazprom“ dėl rinkos sąlygas atitinkančių gamtinių dujų tranzito kainų nustatymo, todėl Bendrovė gamtinių dujų tranzito į Rusijos Federacijos Kaliningrado sritį paslaugą teikė ir teikia mažesne nei rinkos kaina ir dėl to galbūt negauna pajamų. Bendrovės resursai (įskaitant darbuotojus) galbūt naudojami ne visų akcininkų, o akcininko OAO „Gazprom“ naudai.

Ieškovas (šioje byloje – pareiškėjas) OAO „Gazprom“ Švedijos Karalystės Stokholmo prekybos rūmų Arbitražo institutui (toliau – ir Arbitražas, Arbitražo institutas) 2011 m. rugpjūčio 29 d. įteikė prašymą dėl arbitražo prieš Lietuvos Respublikos energetikos ministeriją, veikiančią Lietuvos Respublikos vardu. OAO „Gazprom“ teigimu, Lietuvos Respublikos energetikos ministerijos, veikiančios Lietuvos Respublikos vardu, kreipimasis su ieškiniu į Vilniaus apygardos teismą pažeidė AB „Lietuvos dujos“ akcininkų 2004 m. kovo 24 d. sudarytos sutarties sąlygas. Remdamasis arbitražinio susitarimo egzistavimu, OAO „Gazprom“ prašė Arbitražo instituto nurodyti Lietuvos Respublikos energetikos ministerijai nutraukti Vilniaus apygardos teisme pradėtą bylos svarstymą, atlyginti OAO „Gazprom“ nuostolius, patirtus dėl ginčo pateikimo svarstyti Lietuvos teismui, ir arbitražo išlaidas.

Švedijos Karalystės Stokholmo prekybos rūmų Arbitražo instituto arbitražo tribunolas 2012 m. liepos 31 d. sprendimu konstatavo, kad atsakovės Lietuvos Respublikos energetikos ministerijos, veikiančios Lietuvos Respublikos vardu, inicijuotas teisminis ieškinio nagrinėjimas Lietuvos teisme iš dalies pažeidė 2004 m. kovo 24 d. akcininkų sutarties arbitražo susitarimą; nurodė atsakovei atsisakyti 2011 m. gruodžio 9 d. patikslinto ieškinio, paduoto Vilniaus apygardos teismui, 1.1, 1.3 ir 1.4 punktuose išdėstytų reikalavimų (įpareigoti AB „Lietuvos dujos“ pradėti sąžiningas derybas su OAO „Gazprom“ dėl sąžiningos ir teisingos gamtinių dujų įsigijimo kainos, gamtinių dujų teikimo tranzito paslaugos teikimo sąlygų bei šias suderėtas sąlygas pateikti tvirtinti AB „Lietuvos dujos“ valdybai ir kt.) bei apriboti savo reikalavimą, nurodytą patikslinto ieškinio 1.6 punkte (taikyti kitas CK 2.131 straipsnio 1 dalyje nurodytas poveikio priemones), priemonėmis, kurios nepažeistų akcininkų sutartyje nustatytų teisių ir pareigų ir kurių atsakovė negalėtų reikalauti arbitražo teisme, sušauktame pagal akcininkų sutarties arbitražinę išlygą; atmetė ieškinį dėl žalos atlyginimo; paskirstė arbitražo išlaidas apmokėti šalims; nutarė, kad kiekviena šalis apmokės savo teisines išlaidas.

Pareiškėjas OAO „Gazprom“ kreipėsi į Lietuvos apeliacinį teismą su prašymu pripažinti ir leisti vykdyti Lietuvos Respublikoje Arbitražo 2012 m. liepos 31 d. sprendimą. Pareiškėjo teigimu, šalys tinkamai sudarė arbitražinį susitarimą, atsakovė (Lietuvos Respublikos energetikos ministerija) buvo tinkamai informuota apie arbitražo procesą, išnagrinėtas ginčas visa apimtimi patenka į arbitražinio susitarimo ribas. Pareiškėjas įrodinėjo, kad arbitražo institucijos sudėtis ir procesas atitiko nustatytus reikalavimus, arbitražo sprendimas yra galutinis, nepanaikintas bei nesustabdytas, ginčas yra arbitruotinas, o arbitražo tribunolo priimtas sprendimas neprieštarauja viešajai tvarkai.

II. Lietuvos apeliacinio teismo nutarties esmė

Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija 2012 m. gruodžio 17 d. nutartimi netenkino pareiškėjo OAO „Gazprom“ prašymo. Teisėjų kolegija pažymėjo, kad suinteresuotas asmuo Lietuvos Respublika neprašė atsisakyti pripažinti ir leisti vykdyti Arbitražo sprendimą 1958 m. Niujorko konvencijos dėl užsienio arbitražų sprendimų pripažinimo ir vykdymo (toliau – ir Niujorko konvencija) V straipsnio 1 dalyje įtvirtintais užsienio arbitražo sprendimo nepripažinimo pagrindais, kurie tikrinami tik esant atitinkamam šalies prašymui, todėl šie pagrindai, nors ir aptarti pareiškėjo OAO „Gazprom“ prašyme, nesvarstytini ir neturi įtakos sprendžiant dėl šio arbitražo sprendimo pripažinimo ir leidimo vykdyti Lietuvos Respublikoje. Teisėjų kolegija nustatė, kad: ieškovė Lietuvos Respublika, atstovaujama Lietuvos Respublikos energetikos ministerijos, Vilniaus apygardos teismui ieškinį dėl juridinio asmens veiklos tyrimo padavė 2011 m. kovo 25 d., o pareiškėjas OAO „Gazprom“ procesinį dokumentą, kuriame nurodė, kad kreipimasis į teismą yra neteisėtas, Arbitražo institutui įteikė 2011 m. rugpjūčio 29 d.; Vilniaus apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija civilinėje byloje Nr. 2-5031-302/2011 2012 m. rugsėjo 3 d. nutartimi tenkino Lietuvos Respublikos, atstovaujamos Lietuvos Respublikos energetikos ministerijos, prašymą ir nutarė pradėti AB „Lietuvos dujos“ veiklos tyrimą, taip pat atmetė atsakovų arbitražine išlyga grindžiamus prašymus sustabdyti bylą ir palikti ieškinį nenagrinėtą, motyvuodama tuo, kad ginčas dėl juridinio asmens veiklos tyrimo nepriskiriamas arbitražo kompetencijai. Remdamasi Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2010 m. kovo 16 d. nutartyje, priimtoje civilinėje byloje *Aplinkos apsaugos ministerijos Aplinkos projektų valdymo agentūra v. AB „Požeminiai darbai“, WTE Wassertechnik GmbH*, bylos Nr. 3K-3-116/2010, suformuluota taisykle, kad ir arbitražas, ir teismas yra įgalioti spręsti dėl ginčo arbitruotinumo, tačiau vienu metu negalimi du procesai (arbitražo ir teismo) dėl to paties dalyko ir tuo pačiu pagrindu, teisėjų kolegija, atsižvelgusi į nustatytas aplinkybes, padarė išvadą, kad Arbitražas neturėjo teisės imtis spręsti klausimo, kuris jau buvo iškeltas ir nagrinėjamas Vilniaus apygardos teisme, o spręsdamas šį klausimą nesilaikė Niujorko konvencijos V straipsnio 2 dalies a) punkto nuostatos ir tai yra pagrindas atsisakyti pripažinti Arbitražo sprendimą. Teisėjų kolegija

pažymėjo, kad Arbitražas prašomu pripažinti ir leisti vykdyti sprendimu nurodė Lietuvos Respublikos energetikos ministerijai, atstovaujančiai Lietuvos valstybei, atsisakyti kai kurių reikalavimų, išdėstytų ieškinyje, pareikštame Vilniaus apygardos teisme, tuo pagrindu, kad dėl jų kilęs ginčas pagal galiojančią ginčo šalių sudarytą arbitražinę išlygą turi būti sprendžiamas arbitraže. Teisėjų kolegijos vertinimu, arbitražo tribunolas nusprendė ne tik dėl savo kompetencijos nagrinėti konkretų ginčą arbitraže, bet ir dėl vienos iš šalių teisės kreiptis į kitos valstybės nacionalinį teismą teisminės gynybos, taip ją apribodamas. Teisėjų kolegija sprendė, kad prašomu pripažinti ir leisti vykdyti sprendimu Arbitražas ne tik apribojo ieškovės teisnumą Lietuvos Respublikos teisme nagrinėjamoje byloje (arbitražinis susitarimas nereiškia absoliutaus draudimo kreiptis į bendrosios kompetencijos teismą ar kelti ginčą dėl susitarimo ribų), bet ir paneigė nacionalinio teismo kompetenciją spręsti dėl savo kompetencijos. Toks arbitražo sprendimas nesuderinamas su teismų nepriklausomumo principu, be kita ko, reiškiančiu asmens teisės, kad jo byla būtų išnagrinėta objektyvaus, nešališko ir teisingo teismo, užtikrinimą. Nagrinėjamu atveju, teisėjų kolegijos vertinimu, Arbitražo sprendimo pripažinimas reikštų, kad Lietuvos Respublikos teritorijoje taptų privalomai vykdomas užsienio arbitražo sprendimas, įpareigojantis nacionalinį teismą priimti konkretaus pobūdžio procesinį sprendimą konkrečioje byloje, tai būtų tiesiogiai susiję su įtaka dalyvaujančių juridinių asmenų teisnumui ir nacionalinio teismo kompetencijos ribojimu. Taip būtų pažeisti ne tik asmens teisės į teisminę gynybą ir teisingo teismo principai, bet ir suvaržomas valstybės suverenitetas. Teisėjų kolegija, konstatavusi, kad tokio arbitražo sprendimo pripažinimas prieštarautų Lietuvos Respublikos ir tarptautinei viešajai tvarkai, atsisakė jį pripažinti ir 1958 m. Niujorko konvencijos V straipsnio 2 dalies b) punkte nurodytu pagrindu.

III. Kasacinio skundo ir atsiliepimo į kasacinį skundą teisiniai argumentai

Kasaciniu skundu pareiškėjas OAO „Gazprom“ prašo panaikinti Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2012 m. gruodžio 17 d. nutartį ir priimti naują nutartį, patenkinant jo prašymą pripažinti ir leisti vykdyti Arbitražo sprendimą, o jeigu būtų nuspręsta nepriimti nutarties dėl pareiškėjo prašymo patenkinimo, tokiu atveju prašoma perduoti bylą iš naujo nagrinėti Lietuvos apeliaciniam teismui. Kasaciniame skunde išdėstyti tokie kasacijos pagrindai ir juos pagrindžiantys esminiai argumentai:

1. *Dėl teismo galimybės remtis Lietuvos teismų informacinėje sistemoje paskelbtais neįsiteisėjusiais teismo procesiniais sprendimais.* Lietuvos apeliacinis teismas skundžiamos nutarties motyvus ir joje padarytas išvadas grindė Vilniaus apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2012 m. rugsėjo 3 d. nutartimi, priimta civilinėje byloje Nr. 2-2884-302/2012 (bylos numeris 2015 metais – Nr. 2-598-852/2015), nors dėl jos buvo paduotas atskirasis skundas ir apeliacinės instancijos teismas dar nebuvo priėmęs procesinio sprendimo, taigi ji apeliacinio teismo 2012 m. gruodžio 17 d. nutarties priėmimo metu dar nebuvo įsiteisėjusi. Vilniaus apygardos teismui priimant minėtą nutartį, kasatorius nedalyvavo, joje dalyvavo kiti nei nagrinėjamoje byloje dėl užsienio arbitražo sprendimo pripažinimo asmenys: AB „Lietuvos dujos“, V. G., K. S. ir V. V. Todėl Lietuvos apeliaciniam teismui nebuvo teisinio pagrindo remtis aptariama Vilniaus apygardos teismo nutartimi, nes ji neturi prejudicinės galios (CPK 182 straipsnio 2 dalis). Kasatorius pažymi, kad, aiškindamas tai, kokie teismo sprendimai turi prejudicinę galią, Lietuvos Aukščiausiasis Teismas daugelį kartų konstatavo, jog prejudicinę ir *res judicata* galią turi tik įsiteisėjusi teismo nutartis (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2010 m. liepos 2 d. nutartis, priimta civilinėje byloje *Vilniaus miesto apylinkės prokuratūros vyriausiasis prokuroras v. UAB „Naigeda“ ir kt.*, bylos Nr. 3K-3-306/2010; 2012 m. birželio 18 d. nutartis, priimta civilinėje byloje *K. P. v. UAB „Karolinos turas“ ir kt.*, bylos Nr. 3K-3-231/2012, ir kt.). Lietuvos apeliacinis teismas dalyvaujantiems byloje asmenims to neprašant, savo iniciatyva surinko civilinėje byloje Nr. 2-2884-302/2012 esančius šalių ir teismo procesinius dokumentus, taip pažeisdamas rungtyniškumo, teisės būti išklausytam principus (CPK 12, 178 straipsniai, 235 straipsnio 1 dalis).

2. *Dėl arbitraže pareikštų reikalavimų arbitruotinumo.* Vilniaus apygardos teismo 2012 m. rugsėjo 3 d. nutartimi pradėtas AB „Lietuvos dujos“ veiklos tyrimas, tačiau nespręsta dėl poveikio priemonių taikymo. Dėl šių priemonių teismas sprendžia vėlesnėje bylos nagrinėjimo stadijoje – dėl jų sprendžiama tik po to, kai ekspertai nustato tiriamo juridinio asmens netinkamą veiklą (CK 2.124 straipsnis). Vilniaus apygardos teismo dar nebuvo spręsta dėl Lietuvos Respublikos, atstovaujamos Lietuvos Respublikos energetikos ministerijos, materialiųjų teisinių reikalavimų, t. y. poveikio priemonių, atlikus juridinio asmens veiklos tyrimą, taikymo, taip pat ir dėl susijusių su poveikio priemonėmis ginčų arbitruotinumo. Priimdamas nutartį pradėti juridinio asmens veiklos tyrimą, teismas netiria ir nevertina ieškinio reikalavimų taikyti tam tikras įstatyme nustatytas poveikio priemones tokiam asmeniui. Šią išvadą patvirtina Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų

kolegijos 2012 m. birželio 26 d. nutartis, priimta civilinėje byloje *N. K. v. UAB „Luksora" ir kt.*, bylos Nr. 3K-3-353/2012. Nagrinėjamu atveju priėmus Vilniaus apygardos teismo 2012 m. rugsėjo 3 d. nutartį, joje ieškinio materialieji teisiniai reikalavimai dėl poveikio priemonių taikymo teismo nėra išnagrinėti ir jų neišnagrinėjimas nėra kliūtis pripažinti arbitražo sprendimą, kuriuo spręsta, kad tam tikra dalis tokių materialiųjų teisinių reikalavimų yra arbitruotini. Todėl Lietuvos apeliacinis teismas skundžiamą nutartį nepagrįstai grindė Vilniaus apygardos teismo 2012 m. rugsėjo 3 d. nutartimi.

3. *Dėl kompetencijos-kompetencijos doktrinos pažeidimo.* Komercinio arbitražo įstatymo (toliau – ir KAĮ) 19 straipsnio 1 dalyje įtvirtinta kompetencijos-kompetencijos doktrina: arbitražinis teismas turi teisę pats priimti sprendimą dėl savo kompetencijos nagrinėti ginčą, įskaitant ir tuos atvejus, kai kyla abejonių dėl arbitražinio susitarimo buvimo arba jo galiojimo. Lietuvos teismų praktikoje ši arbitražo teisė pripažįstama išimtine (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2010 m. vasario 9 d. nutartis, priimta civilinėje byloje *AB „Mažeikių nafta" v. Liberty Mutual Insurance Europe Limited ir kt.*, bylos Nr. 3K-3-64/2010). Nagrinėjamoje byloje Lietuvos apeliacinis teismas nutartyje nusprendė, kad tais atvejais, kai klausimas dėl ieškinio nepriskirtinumo teismo jurisdikcijai iškeliamas teisme, tai vėliau arbitražas neturi teisės spręsti, ar atitinkami ieškinio reikalavimai patenka į arbitražinio susitarimo taikymo sritį ir ar teisėtai tie reikalavimai pareikšti teisme. Taip Lietuvos apeliacinis teismas nepagrįstai apribojo arbitražo teisę spręsti dėl savo jurisdikcijos nagrinėti ginčą, kylantį iš arbitražinio susitarimo. Lietuvos apeliacinis teismas nutartyje rėmėsi Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2010 m. kovo 16 d. nutartimi, priimta civilinėje byloje *Aplinkos apsaugos ministerijos Aplinkos projektų valdymo agentūra v. AB „Požeminiai darbai", WTE Wassertechnik GmbH*, bylos Nr. 3K-3-116/2010, prieidamas išvadą, kad, Vilniaus apygardos teismui pradėjus nagrinėti ginčą, arbitražas turėjo pareigą atsisakyti ginčo nagrinėjimo. Kasatoriaus teigimu, Lietuvos apeliacinis teismas, remdamasis nurodyta kasacinio teismo nutartimi, neįvertino to, kad ginčo dalykas ir pagrindas nagrinėjamoje byloje ir cituotoje Lietuvos Aukščiausiojo Teismo išspręstoje byloje iš esmės skiriasi, o kasacinis teismas savo išvadą nurodytoje byloje grindė 2000 m. gruodžio 22 d. Europos Tarybos reglamento (EB) Nr. 44/2001 (toliau – ir Reglamentas „Briuselis I") nuostatomis. Reglamentas „Briuselis I" negali būti taikomas kasatoriaus ir suinteresuoto asmens ginče, nes arbitražas nagrinėjo ne akcininkų sutarties, o arbitražinio susitarimo pažeidimo klausimą. Arbitražo teisė spręsti arbitražinės išlygos galiojimo ribų ar išlygos pažeidimo klausimus nepatenka į Reglamento „Briuselis I" taikymo sritį.

4. *Dėl Lietuvos Respublikos teisnumo ir teisės kreiptis į teismą apribojimo.* Lietuvos apeliacinio teismo išvada, kad arbitražas apribojo Lietuvos Respublikos teisnumą ir teisę kreiptis į teismą, yra nepagrįsta. Arbitražinis susitarimas nustato ne asmens teisės kreiptis į teismą arba teisnumo apribojimą, bet valstybės pripažintą alternatyvią ginčų sprendimo procedūrą, dėl kurios šalys, įskaitant Lietuvos Respubliką, yra laisvos susitarti (KAĮ 3 straipsnio 5 dalis, 12 straipsnio 4 dalis). Lietuvos apeliacinis teismas paneigė Lietuvos Respublikos pareigą laikytis sudaryto arbitražinio susitarimo (CK 6.189 straipsnio 1 dalis). Pareiga laikytis sutarčių (*pacta sunt servanda*) yra tarptautinės viešosios tvarkos dalis, todėl ginčijama Lietuvos apeliacinio teismo nutartis nesuderinama su tarptautine viešąja tvarka.

5. *Dėl negalimumo remtis valstybės suvereniteto doktrina.* Teismas, nutartyje konstatuodamas Lietuvos Respublikos suverenumo apribojimą arbitražo sprendimu, kuriuo suinteresuotam asmeniui nurodyta atsisakyti ieškinio materialiųjų teisinių reikalavimų dalies, nepagrįstai rėmėsi šiuo argumentu, nes vien tai nėra pagrindas atsisakyti pripažinti užsienio arbitražo sprendimą. Teisės doktrinoje ir tarptautinėje teisinėje praktikoje pripažįstama, kad valstybės sutikimas perduoti ginčus arbitražui reiškia valstybės suvereniteto apribojimą tiek arbitražo tribunolo jurisdikcijos prasme, tiek arbitražo sprendimo vykdymo prasme. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktikoje pripažįstama riboto valstybės imuniteto doktrina, pagal kurią valstybė ar jos vardu veikianti institucija gali turėti imunitetą tik dėl veiksmų viešosios teisės reglamentuojamoje srityje *(acta jure imperii)*, o tais atvejais, kai valstybė ar jos institucija dalyvauja privatinės teisės reglamentuojamuose santykiuose *(acta jure gestionis)*, valstybė negali remtis imunitetu nuo užsienio teismų (taigi ir arbitražo) jurisdikcijos, nes šiuose santykiuose valstybė dalyvauja tokiais pačiais pagrindais kaip ir privatūs asmenys (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2007 m. balandžio 6 d. nutartis, priimta civilinėje byloje *S. N. v. Švedijos Karalystės ambasada*, bylos Nr. 3K-3-142/2007).

Atsiliepimu į kasacinį skundą suinteresuotas asmuo Lietuvos Respublika, atstovaujama Lietuvos Respublikos energetikos ministerijos, prašo Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2012 m. gruodžio 17 d. nutartį palikti nepakeistą. Atsiliepime į kasacinį skundą išdėstyti tokie esminiai nesutikimo su kasaciniu skundu argumentai:

1. *Dėl teismo galimybės remtis Lietuvos teismų informacinėje sistemoje paskelbtais neįsiteisėjusiais teismo procesiniais sprendimais.* CPK 179 straipsnio 3 dalyje, 302 straipsnyje nustatyta, kad teismas gali naudoti duomenis iš teismų informacinės sistemos, taip pat iš kitų informacinių sistemų ir registrų. Lietuvos apeliacinis teismas, spręsdamas pareiškėjo prašymą dėl arbitražo sprendimo pripažinimo ir leidimo jį vykdyti Lietuvos Respublikoje, teisėtai panaudojo civilinės bylos Nr. 2-2884-302/2012 duomenis iš minėtos sistemos. Pagal CPK 179 straipsnio 2 dalį, 302 straipsnį teismas turi teisę savo iniciatyva rinkti įrodymus, kai to reikalauja viešasis interesas. Šiuo atveju teismas nutartimi *ex officio* pasisakė dėl 1958 m. Niujorko konvencijos V straipsnio 2 dalyje įtvirtintų užsienio arbitražo sprendimo nepripažinimo pagrindų. Šie 1958 m. Niujorko konvencijos pagrindai suteikia teisę teismui tikrinti, ar ginčo, dėl kurio išspręsta užsienio arbitražo sprendime, objektas gali būti nagrinėjamas arbitraže ir ar tokio sprendimo pripažinimas ir vykdymas neprieštarautų viešajai tvarkai. Abu 1958 m. Niujorko konvencijos V straipsnio 2 dalyje nurodyti nepripažinimo pagrindai yra susiję su viešojo intereso apsauga. Todėl teismas pagrįstai naudojo duomenis iš teismų informacinės sistemos. Lietuvos apeliacinis teismas nutartyje nesirėmė Vilniaus apygardos teismo 2012 m. rugsėjo 3 d. nutartimi kaip turinčia prejudicinę ir *res judicata* galią, o konstatavo faktinę aplinkybę, kad pastarajame teisme nagrinėjama byla dėl juridinio asmens veiklos tyrimo, kurioje, kaip ir arbitražo byloje, spręstas tas pats klausimas – ar Energetikos ministerija gali Lietuvos Respublikos vardu pareikšti tam tikrus reikalavimus Vilniaus apygardos teisme.

2. *Dėl arbitražo teisės nustatyti įpareigojimą arbitražinio susitarimo šaliai nesibylinėti.* Suinteresuotas asmuo sutinka su Lietuvos apeliacinio teismo nutarties motyvais, pagrindžiančiais išvadą atsisakyti pripažinti arbitražo sprendimą, ir papildomai nurodo tai, kad Lietuvos Respublikoje negali būti pripažinti ir įvykdyti ne tik arbitražo, bet ir užsienio valstybės teismo įpareigojimai, draudžiantys šaliai pradėti ar tęsti procesą kitos valstybės teisme. Arbitražo sprendimu iš esmės nustatytas draudimas nagrinėti ginčą teisme. Draudimo nagrinėti ginčą teisme teisėtumas kelis kartus buvo nagrinėtas Europos Sąjungos Teisingumo Teisme (toliau – ir ESTT) (ESTT 2004 m. balandžio 27 d. sprendimas, priimtas byloje *Turner*, Nr. C-159/02; 2009 m. vasario 10 d. sprendimas, priimtas byloje *West Tankers*, C-185/2007). ESTT sprendime *West Tankers* byloje konstatavo, kad valstybės narės teismo nustatytas įpareigojimas, kuriuo asmeniui draudžiama pradėti arba tęsti procesą kitos valstybės narės teisme remiantis tuo, kad toks procesas pažeidžia arbitražinį susitarimą, prieštarauja Reglamentui „Briuselis I“. ESTT išaiškino, kad pagal bendrąjį principą kiekvienas teismas, kuriam pateiktas ginčas, pagal jam taikytinas taisykles pats nustato, ar jis kompetentingas jį spręsti. Vienos valstybės narės teismo taikomas draudimas šaliai bylinėtis kitos valstybės narės teisme kenkia valstybių narių pasitikėjimui viena kitos teisinėmis sistemomis ir teismais. ESTT jurisprudencijoje suformuluotos taisyklės neleidžia valstybės narės teismui drausti nagrinėti ginčą kitos valstybės narės teisme, todėl analogiškos taisyklės turėtų būti taikomos ir arbitražo sprendimui. Priešingos išvados reikštų, kad įtvirtinama arbitražo viršenybė prieš teismą, būtų pažeistas teisingumo balansas tarp šių dviejų ginčų sprendimo mechanizmų. Nurodyta ESTT praktika yra svarbi apibrėžiant tarptautinės viešosios tvarkos turinį Europos Sąjungoje ir Lietuvos Respublikoje.

3. *Dėl Lietuvos Respublikos teisnumo ir teisės kreiptis į teismą pažeidimo.* Konstitucinių ir fundamentalių civilinio proceso teisės principų pažeidimai reiškia ir tarptautinės viešosios tvarkos pažeidimą. Dėl to Lietuvos apeliacinis teismas nutartyje teisingai nurodė, kad arbitražo sprendimas pažeidžia tiek šalies procesinį veiksnumą, tiek teisės kreiptis į teismą ir teismų nepriklausomumo principus. Esant tokioms aplinkybėms, arbitražo sprendimas pažeidžia ir procesinę viešąją tvarką, kaip ji suprantama 1958 m. Niujorko konvencijos V straipsnio 2 dalies b) punkte.

4. *Dėl arbitražo išnagrinėto ginčo objektinio arbitruotinumo.* Lietuvos apeliacinis teismas pagrįstai nepripažino arbitražo sprendimo Niujorko konvencijos V straipsnio 2 dalies a) punkto pagrindu. Arbitraže negali būti nagrinėjamas ginčas dėl AB „Lietuvos dujos“ veiklos tyrimo, nes ši bendrovė nėra akcininkų sutarties, taip pat ir arbitražinės išlygos, šalis. Arbitraže negali būti pradėta byla dėl AB „Lietuvos dujos“ veiklos tyrimo ir dėl to, kad Lietuvoje draudžiama ginčus dėl juridinių asmenų veiklos tyrimo nagrinėti arbitraže. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija 2012 m. birželio 26 d. nutartyje, priimtoje civilinėje byloje *N. K. v. UAB „Luksora“ ir kt.*, bylos Nr. 3K-3-353/2012, išaiškino, kad, atlikus juridinio asmens veiklos tyrimą, CK 2.131 straipsnio 1 dalyje nurodytas poveikio priemones gali taikyti tik teismas. Suinteresuotas asmuo ieškiniu Vilniaus apygardos teismui prašė taikyti CK 2.131 straipsnio 1 dalyje išvardytas priemones. O pagal arbitražo sprendimą suinteresuotas asmuo Lietuvos Respublikos teisme negali reikalauti šių priemonių taikymo juridiniam asmeniui, dėl kurio teismine tvarka atliekamas veiklos tyrimas. Taip arbitražo sprendimu ne tik išspręstas pagal Lietuvos Respublikos teisę nearbitruotinas ginčas, bet ir apribota suinteresuoto asmens teisė į teisminę gynybą, nes suinteresuotas asmuo arbitraže negalės reikalauti poveikio priemonių tiesiogiai AB „Lietuvos dujos“, šiai bendrovei nesant arbitražinės išlygos šalimi.

IV. Kreipimosi į Europos Sąjungos Teisingumo Teismą ir šio teismo priimto prejudicinio sprendimo esmė

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus išplėstinė teisėjų kolegija 2013 m. spalio 10 d. nutartimi kreipėsi į Europos Sąjungos Teisingumo Teismą su prašymu priimti prejudicinį sprendimą šiais klausimais:

1. Ar tokiu atveju, kai *anti-suit injunction* priima arbitražo teismas ir ja uždraudžia šaliai kreiptis su tam tikrais reikalavimais į valstybės narės teismą, kuris pagal Reglamento „Briuselis I“ jurisdikcijos taisykles yra kompetentingas nagrinėti civilinę bylą iš esmės, valstybės narės teismas turi teisę atsisakyti pripažinti tokį arbitražo teismo sprendimą, nes juo apribojama teismo teisė pačiam nustatyti, ar jis kompetentingas nagrinėti bylą pagal Reglamento „Briuselis I“ jurisdikcijos taisykles?
2. Jeigu į pirmąjį klausimą būtų atsakyta teigiamai, ar tas pats galioja ir tuo atveju, kai arbitražo teismo priimta *anti-suit injunction* nurodo proceso šaliai apriboti savo reikalavimus tokioje byloje, kuri nagrinėjama kitoje valstybėje narėje ir tos valstybės narės teismas pagal Reglamento „Briuselis I“ jurisdikcijos taisykles turi jurisdikciją nagrinėti tą bylą?
3. Ar nacionalinis teismas, siekdamas užtikrinti ES teisės viršenybę ir visišką Reglamento „Briuselis I“ veiksmingumą, gali atsisakyti pripažinti arbitražo teismo sprendimą, jei toks arbitražo teismo sprendimas apriboja nacionalinio teismo teisę spręsti dėl savo jurisdikcijos ir įgaliojimų tokioje byloje, kuri patenka į Reglamento „Briuselis I“ jurisdikciją?

Europos Sąjungos Teisingumo Teismas 2015 m. gegužės 13 d. sprendime išaiškino, kad 2000 m. gruodžio 22 d. Tarybos reglamentą (EB) Nr. 44/2001 dėl jurisdikcijos ir teismo sprendimų civilinėse ir komercinėse bylose pripažinimo ir vykdymo reikia aiškinti taip, kad juo valstybės narės teismui nedraudžiama nei pripažinti ir leisti vykdyti arbitražo teismo sprendimą, kuriuo vienai iš šalių uždraudžiama kreiptis su tam tikrais reikalavimais į šios valstybės narės teismą, nei atsisakyti pripažinti ir leisti vykdyti tokį arbitražo teismo sprendimą, nes šiame reglamente nereglamentuojamas vienoje valstybėje narėje priimto arbitražo teismo sprendimo pripažinimas ir vykdymas kitoje valstybėje narėje.

Išplėstinė teisėjų kolegija

k o n s t a t u o j a :

V. Kasacinio teismo argumentai ir išaiškinimai

Pagal CPK 353 straipsnio 1 dalį kasacinis teismas, neperžengdamas kasacinio skundo ribų, patikrina apskųstus teismų procesinius sprendimus teisės taikymo aspektu. Kasacinio nagrinėjimo dalyką sudaro kasaciniame skunde iškelti teisės klausimai. Šioje byloje išplėstinė teisėjų kolegija pasisako kasaciniame skunde keliamais klausimais dėl 1958 metų Niujorko konvencijos dėl užsienio arbitražų sprendimų pripažinimo ir vykdymo V straipsnio 2 dalyje įtvirtintų užsienio arbitražo sprendimo nepripažinimo pagrindų – arbitražo išspręsto ginčo objekto (ne)arbitruotinumo bei arbitražo sprendimo prieštaravimo viešajai tvarkai.

Dėl užsienio arbitražo sprendimo pripažinimo ir leidimo vykdyti Lietuvos Respublikoje

Remiantis Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso 809 straipsnio 1 dalimi, užsienio arbitražų sprendimai Lietuvos Respublikos teritorijoje gali būti vykdomi tik po to, kai juos pripažįsta valstybės įgaliota teisminė institucija. Vadovaujantis CPK 810 straipsnio 6 dalimi, užsienio arbitražų sprendimų pripažinimo ir vykdymo sąlygas nustato 1958 m. Niujorko konvencija dėl užsienio arbitražų sprendimų pripažinimo ir vykdymo ir Lietuvos Respublikos komercinio arbitražo įstatymas. KAĮ 51 straipsnio nuostatos, reglamentuojančios užsienio valstybių arbitražų sprendimų pripažinimą ir vykdymą, įtvirtina, jog arbitražo sprendimas, priimtas bet kurioje valstybėje – 1958 m. Niujorko konvencijos dalyvėje, Lietuvos Respublikoje pripažįstamas ir vykdomas pagal šio straipsnio ir 1958 m. Niujorko konvencijos nuostatas (1 dalis).

Valstybės, prisijungdamos prie 1958 m. Niujorko konvencijos, be kita ko, įsipareigojo gerbti šalių sudaromus arbitražinius susitarimus (1958 m. Niujorko konvencijos II straipsnis) bei užsienio arbitražų priimamus sprendimus (1958 m. Niujorko konvencijos III–V straipsniai). Atsižvelgiant į prisiimtus tarptautinius

įsipareigojimus, prie šios konvencijos prisijungusių valstybių teismai, pirma, jeigu jiems pateikiamas ieškinys klausimu, dėl kurio šalys yra sudariusios arbitražinį susitarimą, vienai iš pusių prašant, nukreipia šalis į arbitražą, antra, pripažįsta ir leidžia vykdyti arbitražo priimtus sprendimus konvencijoje išdėstytomis sąlygomis. Nuo šių įsipareigojimų gali būti nukrypstama tik tais atvejais, kai tai leidžia 1958 m. Niujorko konvencija – arbitražinis susitarimas gali būti nepripažįstamas, jeigu jis yra negaliojantis, neteko galios arba negali būti įvykdytas, o arbitražo sprendimas – tais atvejais, kai nustatomas ir pritaikomas vienas iš 1958 m. Niujorko konvencijos V straipsnyje įtvirtintų nepripažinimo pagrindų. Šiose teisės normose įtvirtintos dvi reikšmingos taisyklės – tiek teismui gavus ieškinį dėl ginčo, dėl kurio sudarytas arbitražinis susitarimas (t. y. teismui ieškinio priėmimo stadijoje sprendžiant dėl savo jurisdikcijos), tiek sprendžiant užsienio arbitražo sprendimo pripažinimo klausimą, teismo atliekamas teisinis vertinimas pradedamas nuo prezumpcijos, jog, atitinkamai, arbitražinis susitarimas yra galiojantis, o arbitražo sprendimas – vykdytinas. Minėtos prezumpcijos, kaip minėta, gali būti paneigiamos 1958 m. Niujorko konvencijoje įtvirtintais pagrindais.

Pareigą gerbti arbitražo sprendimus atspindi ir arbitražo sprendimo pripažinimo ir leidimo vykdyti procedūros esmė. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktikoje išaiškinta, kad užsienio valstybių arbitražų sprendimų pripažinimo procedūra reiškia tik konkrečių 1958 m. Niujorko konvencijos V straipsnyje įtvirtintų nepripažinimo pagrindų buvimo ar nebuvimo patikrinimą. Todėl sprendžiant dėl užsienio arbitražo sprendimo pripažinimo ir leidimo vykdyti negali būti tikrinamas jo teisėtumas ir pagrįstumas (CPK 810 straipsnio 4 dalis, 1958 m. Niujorko konvencijos V straipsnis, Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2008 m. rugsėjo 30 d. nutartis, priimta civilinėje byloje *pagal pareiškėjos Baltarusijos Respublikos įmonės „Belaja Rus“ pareiškimą*, bylos Nr. 3K-3-443/2008; 2011 m. liepos 8 d. nutartis, priimta civilinėje byloje *pagal pareiškėjos Latvijos įmonės SIA „Bolderaja Ltd“ prašymą*, bylos Nr. 3K-3-323/2011, 2015 m. rugsėjo 25 d. nutartis, priimta civilinėje byloje *pagal pareiškėjos Jungtinių Amerikos Valstijų bendrovės „Interperformances Inc.“ prašymą*, bylos Nr. e3K-3-483-421/2015, ir kt.).

Pagrindai, kuriems egzistuojant galima nepripažinti užsienio arbitražo sprendimo, yra įtvirtinti 1958 m. Niujorko konvencijos V straipsnyje. 1958 m. Niujorko konvencijos V straipsnio 2 dalyje įtvirtintus nepripažinimo pagrindus sudarančios aplinkybės galėtų pažeisti ne tik privačius arbitražo bylos šalių, bet ir viešuosius interesus, todėl jie arbitražo sprendimo pripažinimo klausimą sprendžiančio teismo visuomet vertinami *ex officio*, t. y. visais atvejais, nepriklausomai, ar šalis, prieš kurią nukreiptas užsienio arbitražo sprendimas, jais remiasi (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2002 m. sausio 21 d. nutartis, priimta civilinėje byloje *pagal pareiškėjo „Apatit Fertilizers S.A.“ prašymą*, bylos Nr. 3K-3-145/2002; 2011 m. liepos 8 d. nutartis, priimta civilinėje byloje *pagal pareiškėjos Latvijos įmonės SIA „Bolderaja Ltd“ prašymą*, bylos Nr. 3K-3-323/2011; 2014 m. birželio 27 d. nutartis, priimta civilinėje byloje *pagal pareiškėjo L. B. prašymą*, bylos Nr. 3K-3-363/2014, ir kt.). Toks prašomo pripažinti ir leisti vykdyti arbitražo sprendimo patikrinimas atliekamas tiek proceso teisės, tiek materialiosios teisės aspektais (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2008 m. kovo 12 d. nutartis, priimta civilinėje byloje *pagal pareiškėjos Baltarusijos Respublikos įmonės „Belaja Rus“ pareiškimą*, bylos Nr. 3K-3-161/2008). Teismui nustačius bent vieną iš 1958 m. Niujorko konvencijos V straipsnyje įtvirtintų nepripažinimo pagrindų, gali būti atsisakyta pripažinti ir leisti vykdyti tokį užsienio arbitražo sprendimą.

Nagrinėjamoje byloje ginčas dėl 1958 m. Niujorko konvencijos V straipsnio 1 dalyje įtvirtintų užsienio arbitražo sprendimo nepripažinimo pagrindų nevyksta, todėl išplėstinė teisėjų kolegija dėl jų nepasisako. Šioje kasacine tvarka nagrinėjamoje byloje vertinami tik 1958 m. Niujorko konvencijos V straipsnio 2 dalyje įtvirtinti pagrindai, dėl kurių teisėjų kolegija pasisakys atskirai.

Dėl 1958 m. Niujorko konvencijos V straipsnio 2 dalies a) punkto aiškinimo ir taikymo

1958 m. Niujorko konvencijos V straipsnio 2 dalies a) punkte įtvirtinta, kad teismas gali atsisakyti pripažinti ir vykdyti užsienio arbitražo sprendimą, jeigu pripažįsta, kad ginčo objektas pagal šios šalies įstatymus negali būti arbitražo nagrinėjimo dalykas. Taigi aptariama 1958 m. Niujorko konvencijos nuostata arbitražo sprendimo nepripažinimo galimybę sieja su ginčo objekto nearbitruotinumu.

Iš 1958 m. Niujorko konvencijos V straipsnio 2 dalies a) punkto nuostatų matyti, kad užsienio arbitražo sprendimo pripažinimo procedūros metu ginčo objekto (ne)arbitruotinumo aspektu pagal pripažįstančiosios valstybės vidaus teisę tikrinama, ar *ginčo objektas* gali būti arbitražinio nagrinėjimo dalykas. Pažymėtina, kad jeigu šalys susitaria dėl tarpusavio ginčo perdavimo nagrinėti arbitražui, galioja ginčo arbitruotinumo prezumpcija. Kol ši prezumpcija nėra paneigiama, laikoma, kad ginčas yra arbitruotinas.

Valstybių vidaus teisėje ginčo objekto arbitruotinumo ribojimai nustatomi dėl arbitražo, kaip alternatyvaus ginčų sprendimo būdo, neefektyvumo nagrinėjant tam tikrų kategorijų ginčus, poreikio apsaugoti silpnesnius tam tikrų kategorijų asmenis ir pan.

Lietuvos Respublikos įstatymų leidėjas nearbitruotinų ginčų sąrašą išdėstė Komercinio arbitražo įstatymo normose. Šios bylos kontekste pažymėtina, kad akcininkų sutarties sudarymo metu, ginčo nagrinėjimo Arbitraže bei bylos dėl užsienio arbitražo sprendimo pripažinimo ir leidimo vykdyti nagrinėjimo Lietuvos Respublikos teismuose metu galiojo skirtingos Komercinio arbitražo įstatymo redakcijos, be kita ko, iš dalies skirtingai reglamentavusios ginčo objekto arbitruotinumo klausimus. Akcininkų sutartis, kurioje įtvirtinta arbitražinė išlyga, sudaryta 2004 m. kovo 24 d. (galiojant KAĮ redakcijai nuo 2001 m. kovo 30 d. iki 2008 m. liepos 31 d.), pareiškimas dėl arbitražo Švedijos Karalystės Stokholmo prekybos rūmų Arbitražo institutui įteiktas 2011 m. rugpjūčio 29 d. (galiojant KAĮ redakcijai nuo 2008 m. liepos 31 d. iki 2012 m. birželio 30 d.), o Arbitražo sprendimas priimtas ir byla dėl arbitražo sprendimo pripažinimo ir leidimo vykdyti Lietuvos Respublikos teismuose nagrinėjama galiojant aktualiai įstatymo redakcijai (KAĮ redakcija nuo 2012 m. birželio 30 d.).

Pažymėtina, kad užsienio arbitražo sprendimo pripažinimo procese vertinant ginčo objekto arbitruotinumą yra aktualus arbitražo pradžios momentas, teismas turi vertinti, ar ginčas buvo arbitruotinas tuo momentu, kada šalis kreipėsi į arbitražą.

Arbitražo pradžios momentas, pagal kurį šioje byloje nustatytina ginčo arbitruotinumui patikrinti taikytina KAĮ redakcija, yra aptartas Švedijos Karalystės Stokholmo prekybos rūmų Arbitražo instituto arbitražo taisyklių 4 straipsnyje, pagal kurį arbitražas laikomas pradėtu, kai Stokholmo prekybos rūmai gauna pareiškimą dėl arbitražo (angl. *Request for arbitration*). Iš byloje esančio prašomo pripažinti ir leisti vykdyti Arbitražo sprendimo 1 paragrafo matyti, kad OAO „Gazprom“ aptariamą pareiškimą minėtai arbitražo institucijai pateikė 2011 m. rugpjūčio 29 d., taigi arbitruotinumas vertinamas pagal tuo metu galiojusią Komercinio arbitražo įstatymo redakciją. Pagal KAĮ (redakcija, galiojusi nuo 2008 m. liepos 31 d. iki 2012 m. birželio 30 d.) 11 straipsnio, reglamentuojančio ginčus, kurie negali būti perduoti arbitražui, nuostatas arbitražui negali būti perduoti ginčai, kylantys iš konstitucinių, darbo, šeimos, administracinių teisinių santykių, taip pat ginčai, susiję su konkurencija, patentais, prekių ir paslaugų ženklais, bankrotu, bei ginčai, kylantys iš vartojimo sutarčių (1 dalis), taip pat ginčai, jeigu viena iš šalių yra valstybės ar savivaldybės įmonė, taip pat valstybės ar savivaldybės įstaiga ar organizacija, išskyrus Lietuvos banką, jeigu tokiam susitarimui nebuvo gautas išankstinis šios įmonės, įstaigos ar organizacijos steigėjo sutikimas (2 dalis). Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus išplėstinė teisėjų kolegija 2011 m. spalio 17 d. nutartyje, priimtoje civilinėje byloje *pagal pareiškėjo UAB „Kauno vandenys“ skundą*, bylos Nr. 3K-7-304/2011, išaiškino, kad nearbitruotini ir spręstini tik teisme yra ginčai dėl viešojo pirkimo sutarties kainos keitimo, o 2012 m. birželio 26 d. nutartyje, priimtoje civilinėje byloje *N. K. v. UAB „Luksora“ ir kt.*, bylos Nr. 3K-3-353/2012, nurodė, kad ginčai dėl juridinio asmens veiklos tyrimo taip pat priskiriami nearbitruotiniems ginčams.

Pažymėtina, kad arbitraže gali būti pareiškiama reikalavimų ir arbitruotinais, ir nearbitruotinais klausimais, o 1958 m. Niujorko konvencija nedraudžia kompetentingam teismui spręsti dėl dalies arbitražo sprendimo pripažinimo ar nepripažinimo. Susiklosčius situacijai, kai arbitražas priima sprendimą ir dėl arbitruotinos, ir dėl nearbitruotinos reikalavimų dalies, turėtų būti vertinama, ar įmanoma teisiškai ir faktiškai atskirti arbitruotinus ir nearbitruotinus klausimus, dėl kurių prašomame pripažinti sprendime nusprendė arbitražas. Jeigu toks atskyrimas įmanomas, arbitražo sprendimo daliai, priimtai dėl arbitruotinos ginčo reikalavimų dalies, 1958 m. Niujorko konvencijos V straipsnio 2 dalies a) punktas negali būti taikomas.

Išplėstinė teisėjų kolegija pažymi, kad Švedijos Karalystės Stokholmo prekybos rūmų Arbitražo instituto arbitražo tribunolo 2012 m. liepos 31 d. sprendime išspręstame ginče ir Vilniaus apygardos teisme civilinėje byloje (Vilniaus apygardos teismo civilinė byla Nr. 2-5031-302/2011, bylos numeris 2015 metais – Nr. 2-598-852/2015) dėl juridinio asmens veiklos tyrimo nagrinėti klausimai yra skirtingi. Nurodytoje Vilniaus apygardos teismo civilinėje byloje pagrindinis reikalavimas – juridinio asmens veiklos tyrimo pradėjimas, nagrinėjimo objektas – teisinio pagrindo pradėti AB „Lietuvos dujos“ veiklos tyrimą egzistavimas ar neegzistavimas, o ieškinio dalykas, *inter alia*, apima CK 2.131 straipsnyje įtvirtintų priemonių taikymą. Arbitražo procese apskritai nespręstas klausimas dėl juridinio asmens veiklos tyrimo pradėjimo, pripažįstant, kad šis klausimas priskirtinas Lietuvos Respublikos teismų kompetencijai, taip pat nespręsta ir dėl galimų juridiniam asmeniui taikyti poveikio priemonių *realaus taikymo*. Arbitraže nagrinėtame ginče pagrindinis pareikštas reikalavimas – pripažinti, kad ieškovo kreipimasis į Lietuvos Respublikos nacionalinį teismą pažeidžia akcininkų sutartyje įtvirtintą arbitražinę išlygą. Bylos nagrinėjimo objektas Arbitraže – klausimas, ar

reikalavimai, kuriuos Lietuvos Respublika, atstovaujama Lietuvos Respublikos energetikos ministerijos, pareiškė Vilniaus apygardos teisme, patenka į arbitražinio susitarimo ribas. Iš prašomo pripažinti ir leisti vykdyti Arbitražo sprendimo matyti, kad arbitrai bylos nagrinėjimo ribas iš esmės apsibrėžė tokiu būdu: 1) vertino, ar ieškovės Lietuvos Respublikos, atstovaujamos Lietuvos Respublikos energetikos ministerijos, reikalaujamos teisių gynybos priemonės gali pakeisti akcininkų sutartį arba turėti įtakos akcininkų teisėms pagal šią sutartį (t. y. sprendė, ar poveikio priemonės, kurių reikalauta, patenka į arbitražinio susitarimo ribas); 2) sprendė, ar įmanoma poveikio priemones, kurių siekiama juridinio asmens veiklos tyrimo procese, taikyti arbitraže akcininkų sutartyje įtvirtinto arbitražinio susitarimo pagrindu. Įvertinęs šalių pateiktus argumentus ir kiekvieną ieškovės Lietuvos Respublikos, atstovaujamos Lietuvos Respublikos energetikos ministerijos, Vilniaus apygardos teisme civilinėje byloje dėl juridinio asmens veiklos tyrimo pareikštą reikalavimą atskirai, Arbitražas konstatavo, kad atitinkami ieškovės Lietuvos Respublikos, atstovaujamos Lietuvos Respublikos energetikos ministerijos, reikalavimai (pašalinti Bendrovės valdymo organų narius ir vadovą iš einamų pareigų, skelbti duomenis metinėje ataskaitoje, panaikinti juridinio asmens valdymo organų narių sprendimus, leisti nevykdyti tam tikrų steigimo dokumentų nuostatų, įpareigoti kai kurias jų nuostatas pakeisti, likviduoti juridinį asmenį arba paskirti likvidatorių ir kt.) nepažeidžia arbitražinio susitarimo, o dėl reikalavimų, kurie patenka į arbitražinio susitarimo ribas, Arbitražas taikė poveikio priemones – įpareigojo ieškovę juos atsiimti arba apriboti. Taigi pagrindinis arbitraže spręstas klausimas yra akcininkų sutarties bei joje įtvirtinto arbitražinio susitarimo pažeidimo ir iš šios sutarties kylančių teisių gynimo klausimas. Atsižvelgiant į tai, šiai bylai neaktualus bylų dėl juridinio asmens veiklos tyrimo arbitruotinumo klausimas. Išplėstinė teisėjų kolegija pažymi, kad prašomame pripažinti ir leisti vykdyti arbitražo sprendime išnagrinėtas pagrindinis klausimas pagal Lietuvos Respublikos komercinio arbitražo įstatymo, galiojusio bylos perdavimo nagrinėti arbitražui metu, 11 straipsnio nuostatas nėra priskiriamas nearbitruotiniems ginčams. Taigi Arbitražo sprendimu nėra nuspręsta dėl nearbitruotinų pagal Lietuvos Respublikos teisę klausimų.

Esant tokioms aplinkybėms, išplėstinė teisėjų kolegija konstatuoja, kad neegzistuoja teisinio pagrindo atsisakyti pripažinti ir leisti vykdyti Lietuvos Respublikoje Švedijos Karalystės Stokholmo prekybos rūmų Arbitražo instituto arbitražo tribunolo 2012 m. liepos 31 d. sprendimą 1958 m. Niujorko konvencijos V straipsnio 2 dalies a) punkte nurodytu pagrindu.

Dėl 1958 m. Niujorko konvencijos V straipsnio 2 dalies b) punkto aiškinimo ir taikymo

1958 m. Niujorko konvencijos V straipsnio 2 dalies b) punkte nustatyta galimybė atsisakyti pripažinti ir vykdyti užsienio arbitražo sprendimą, jei tos šalies, kurios prašoma jį pripažinti ir vykdyti, kompetentinga valdžios institucija pripažįsta, kad to sprendimo pripažinimas ir vykdymas prieštarauja šios šalies viešajai tvarkai.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nuosekliai formuojamoje praktikoje išaiškinta, kad sąvoka „viešoji tvarka“ tarptautinio arbitražo doktrinoje ir praktikoje aiškinama kaip tarptautinė viešoji tvarka, apimanti fundamentalius sąžiningo proceso principus, taip pat imperatyviąsias teisės normas, įtvirtinančias pagrindinius ir visuotinai pripažintus teisės principus (žr. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2004 m. lapkričio 17 d. nutartį, priimtą civilinėje byloje *A. Vaičio individuali įmonė v. Kazimierz Czarniecki firma „Schwarz“*, bylos Nr. 3K-3-612/2004; išplėstinės teisėjų kolegijos 2006 m. kovo 7 d. nutartį, priimtą civilinėje byloje *pagal pareiškėjo Kipre registruotos įmonės „Duke Investment Limited“ pareiškimą*, bylos Nr. 3K-7-179/2006; kt.). Kasacinis teismas yra pažymėjęs, kad ne bet koks prieštaravimas imperatyviosioms Lietuvos Respublikos teisės normoms gali būti laikomas pakankamu pagrindu atsisakyti pripažinti ir leisti vykdyti užsienio arbitražo sprendimą. Viešosios tvarkos pažeidimu gali būti pripažįstami atvejai, kai nustatoma, kad užsienio arbitražo sprendimo pripažinimas ir vykdymas prieštarautų Lietuvos Respublikos Konstitucijos įtvirtintiems pagrindiniams teisės principams ir moralės normoms, pripažįstamiems tarptautiniu mastu, taip pat kai arbitražo sprendimas ar arbitražinis susitarimas, išgautas prievarta, apgaule ar grasinimu ir kt. (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2008 m. rugsėjo 30 d. nutartis, priimta civilinėje byloje *pagal pareiškėjos Baltarusijos Respublikos įmonės „Belaja Rus“ pareiškimą*, bylos Nr. 3K-3-443/2008; 2015 m. rugsėjo 25 d. nutartis, priimta civilinėje byloje *pagal pareiškėjos Jungtinių Amerikos Valstijų bendrovės „Interperformances Inc.“ prašymą*, bylos Nr. e3K-3-483-421/2015; kt.). Atitikties viešajai tvarkai vertinimo kriterijaus ribos formuluojamos siaurai ne tik kasacinio teismo, bet ir užsienio valstybių aukščiausiųjų teismų praktikoje. Prieštaraujančiais viešajai tvarkai gali būti laikomi tik tokie arbitražo teismo sprendimai, kurie pažeidžia fundamentalius ir aiškius teisingumo ir sąžiningumo principus, pagrindines

moralės normas (žr., pvz., Švedijos Aukščiausiojo Teismo 2002 m. spalio 23 d. sprendimą byloje Nr. Ö 2309-02; Kanados Aukščiausiojo Teismo 2003 m. kovo 21 d. sprendimą byloje *Desputeaux v. Éditions Chouette (1987) Inc.*; Šveicarijos Aukščiausiojo Teismo 2014 m. gruodžio 22 d. sprendimą byloje Nr. 5A_409/2014 ir kt.).

Suinteresuotas asmuo Lietuvos Respublika, atstovaujama Lietuvos Respublikos energetikos ministerijos, teigia, kad arbitražo sprendimas prieštarauja viešajai tvarkai, nes pažeidžia Lietuvos Respublikos procesinį veiksnumą bei teisę kreiptis į teismą. Suinteresuoto asmens manymu, arbitražo tribunolo pritaikytos priemonės yra *anti-suit injunction*. Suinteresuotas asmuo teigia, kad šis institutas, atsižvelgiant į ESTT jurisprudencijoje suformuluotus išaiškinimus, draudžiamas Europos Sąjungoje, todėl galimybė jį taikyti arbitraže įteisintų arbitražo prioritetą prieš Europos Sąjungos valstybių narių teismus. Pareiškėjas OAO „Gazprom“ su šiais argumentais nesutinka.

ESTT praktikoje išaiškinta, kad *anti-suit injunction* yra teismo nustatytas draudimas pradėti arba tęsti bylinėjimąsi užsienio teisme, užtikrintas teisine sankcija (ESTT 2004 m. balandžio 27 d. sprendimo byloje *Gregory Paul Turner v Felix Fareed Ismail Grovit, Harada Ltd and Changepoint SA*, C-159/02, ECLI:EU:C:2004:228, 27 punktas), tais atvejais, jeigu tokio įpareigojimo adresatas jo nesilaiko, jis gali būti patrauktas atsakomybėn už nepagarbą teismui ir už tai jam gali būti skirta net laisvės atėmimo bausmė ar turto areštas (ESTT 2009 m. vasario 10 d. sprendimo byloje *Allianz SpA, buvusi Riunione Adriatica di Sicurta SpA, Generali Assicurazioni Generali SpA prieš West Tankers Inc.* C?185/07, ECLI:EU:C:2009:69, 20 punktas). Teismo teisė skirti *anti-suit injunction* bei galimybė už jų nesilaikymą ar pažeidimą nustatyti teisinio poveikio priemones kyla iš valstybės teismams suteikto įgaliojimo vykdyti teisingumą. Skirtingai nei valstybės vardu veikiantiems teismams, arbitrams, gaunantiems įgaliojimus šalių sudaryto arbitražinio susitarimo pagrindu, valstybė nėra suteikusi teisingumo vykdymo funkcijos, be to, arbitrai neturi įgaliojimų taikyti prievartos priemonių. Dėl šių priežasčių teisėjų kolegija konstatuoja, kad prašomame pripažinti ir leisti vykdyti užsienio arbitražo sprendime nustatytas įpareigojimas nėra *anti-suit injunction*, nes, kaip minėta, neatitinka *anti-suit injunction* būdingų požymių. Analogiškos išvados daromos Europos Sąjungos Teisingumo Teismo sprendime, priimtame pagal šioje byloje kasacinio teismo nutartimi pateiktą prašymą priimti prejudicinį sprendimą (sprendimo 40 punktas). Atsižvelgiant į aplinkybę, kad Švedijos Karalystės Stokholmo prekybos rūmų Arbitražo instituto 2012 m. liepos 31 d. sprendimu nėra išspręsta dėl *anti-suit injunction* skyrimo, atmestini suinteresuoto asmens argumentai, kuriais įrodinėjama, kad arbitražo sprendimas sukuria nepagrįstą nelygiavertiškumą tarp teismo ir arbitražo sprendimų pripažinimo mechanizmų, įtvirtindamas arbitražo viršenybę prieš teismą (vienoje Europos Sąjungos valstybėje teismo nustatyti *anti-suit* injunction nepripažįstami ir neleidžiami vykdyti kitose valstybėse narėse). Taip pat nepagrįsti argumentai, kuriais įrodinėjama, kad arbitražo sprendimu pažeidžiamas Europos Sąjungos viešosios tvarkos turinys, nes, pirma, arbitražo sprendimų pripažinimas ir vykdymas pagal valstybėse narėse galiojančią teisę, įskaitant 1958 m. Niujorko konvenciją, nepatenka į Europos Sąjungos teisinio reglamentavimo ribas, antra, arbitražo sprendimo pripažinimas ar nepripažinimas neturi įtakos Europos Sąjungoje tarp valstybių narių egzistuojančiam pasitikėjimo viena kitos teisės sistemomis ir atitinkamomis teisminėmis institucijomis principui, nes arbitražai nėra valstybių narių teisinių sistemų, kurioms taikomas minėtas principas, dalis (ESTT 2015 m. gegužės 13 d. sprendimo 36, 39 punktai).

Atsižvelgdama į sutartinę arbitražo, kaip alternatyvaus ginčų sprendimo būdo, bei arbitrų įgaliojimų veikti teisinę prigimtį, taip pat arbitražo tribunolo taikytų priemonių esmę bei efektą, išplėstinė teisėjų kolegija konstatuoja, kad prašomu pripažinti ir leisti vykdyti arbitražo sprendimu pritaikytos priemonės kvalifikuotinos kaip šalies įpareigojimas vykdyti sutartį (arbitražinį susitarimą) natūra – laikytis pasirinkto ginčų sprendimo būdo ir neatlikti veiksmų, kurie galėtų kenkti arbitražo procesui arba ateityje galbūt priimsimo arbitražo sprendimo veiksmingumui. Esant galiojančiai arbitražinei išlygai, galimybė arbitražui pačiam (t. y. nelaukiant, kol valstybės teismas, į kurį kreipėsi šalis su reikalavimu, kuris galbūt pažeidžia arbitražo išlygą, išspręs ieškinio priėmimo klausimą) imtis priemonių apsaugoti arbitražo procesą, taip pat ir kitos šalies teisėtus lūkesčius, yra suderinama su arbitražo teisine prigimtimi. Todėl išplėstinė teisėjų kolegija sprendžia, kad nėra teisinio pagrindo atsisakyti pripažinti ir leisti vykdyti arbitražo sprendimą viešosios tvarkos išlygos pagrindu dėl šiuo sprendimu šaliai pritaikytų priemonių pobūdžio ir esmės.

Suinteresuoto asmens procesiniuose dokumentuose formuluojami argumentai, kad prašomame pripažinti ir leisti vykdyti arbitražo sprendime nustatytas įpareigojimas apriboja Lietuvos Respublikos teisę kreiptis į teismą bei nacionalinių teismų teisę spręsti dėl savo jurisdikcijos, todėl, suinteresuoto asmens teigimu, sudaro pagrindą nepripažinti aptariamo sprendimo 1958 m. Niujorko konvencijos V straipsnio 2 dalies b) punkto pagrindu.

Išplėstinė teisėjų kolegija nesutinka su šiais suinteresuoto asmens argumentais. Arbitražinį susitarimą sudaranti šalis savanoriškai apriboja savo galimybę kreiptis į teismą atitinkamais klausimais dar sudarydama arbitražinį susitarimą. Arbitražo taikytos poveikio priemonės šiuo atveju tik apsaugo šalių išreikštą valią dėl ginčų sprendimo būdo bei patį arbitražo procesą. Išplėstinė teisėjų kolegija pažymi, kad arbitražo taikytos poveikio priemonės neriboja šalies teisės kreiptis į teismą visais klausimais apskritai, o nurodo nesikreipti į nacionalinį teismą tik su tais reikalavimais, kuriuos apima sudarytas arbitražinis susitarimas ir kurie gali būti tenkinami arbitražo teismo sprendimu, be kita ko, atsižvelgiant ir į šalies prašomus teisių gynimo būdus.

Išplėstinė teisėjų kolegija atmeta kaip nepagrįstus suinteresuoto asmens argumentus, kuriais įrodinėjama, kad arbitražo sprendimu pažeistas teismų nepriklausomumo principas. Arbitražas, kaip jau ne kartą minėta, veikia sutarties pagrindu. Nacionalinėje ir tarptautinėje sutarčių teisėje galioja sutarties privatumo doktrina (angl. *privity of contract*), todėl arbitražas paprastai gali veikti tik *inter partes,* o jo priimti sprendimai nesaisto trečiųjų šalių, įskaitant teismus arba kitus arbitražus. Taigi Arbitražo sprendimas ir juo nustatytas įpareigojimas yra nukreipti ne į teismą, o į konkrečią bylos šalį. Todėl, arbitražui nustačius vienai iš nacionalinio teismo procese besibylinėjančių šalių įpareigojimą nesibylinėti teisme, valstybės teismo galimybė spręsti dėl savo kompetencijos (o ją nustačius, nagrinėti bylą iš esmės) nėra nei kokiu nors būdu paveikiama, nei apribojama – neigiamų teisinių pasekmių rizika šiuo atveju tenka tiktai šaliai, kuri veikia galbūt pažeisdama arbitražinį susitarimą. Arbitražo sprendimo, kuriuo nustatomas įpareigojimas nesibylinėti teisme, pripažinimas ir leidimas vykdyti Lietuvos Respublikoje neturi įtakos nei valstybės teismų teisei spręsti savo jurisdikcijos klausimą, nei nagrinėti bylą iš esmės.

Teisėjų kolegija nesutinka su suinteresuoto asmens argumentu, kuriuo įrodinėjama, kad arbitražo sprendimu taikytos poveikio priemonės apriboja valstybės teisnumą. Vien ta aplinkybė, kad viena iš bylos šalių yra valstybė, dalyvaujanti privatiniuose teisiniuose santykiuose tokiais pačiais pagrindais kaip ir privatūs asmenys, yra teisiškai nereikšminga. Kasacinio teismo praktikoje išaiškinta, jog šiuolaikinėje tarptautinėje teisėje ir tarptautinės teisės doktrinoje pripažįstama riboto valstybės imuniteto doktrina, pagal kurią valstybė ar jos vardu veikianti institucija gali turėti imunitetą tik dėl veiksmų viešosios teisės reglamentuojamoje srityje (*acta jure imperii*), o tais atvejais, kai valstybė ar jos institucija dalyvauja privatinės teisės reglamentuojamuose santykiuose (*acta jure gestionis*), valstybė negali remtis imunitetu, nes šiuose santykiuose valstybė dalyvauja tokiais pačiais pagrindais kaip ir privatūs asmenys (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2007 m. balandžio 6 d. nutartis, priimta civilinėje byloje *S. N. v. Švedijos Karalystės ambasada*, bylos Nr. 3K-3-142/2007).

Remdamasi išdėstytais argumentais išplėstinė teisėjų kolegija konstatuoja, kad nėra teisinio pagrindo nepripažinti Lietuvos Respublikoje Švedijos Karalystės Stokholmo prekybos rūmų Arbitražo instituto arbitražo tribunolo 2012 m. liepos 31 d. sprendimą 1958 m. Niujorko konvencijos V straipsnio 2 dalies b) punkto pagrindu.

Dėl rungtyniškumo, teisės būti išklausytam principų

Teismas pagal 1958 m. Niujorko konvenciją *ex officio* patikrina šio teisės akto V straipsnio 2 dalyje įtvirtintus užsienio arbitražo sprendimo nepripažinimo pagrindus, nepaisydamas to, ar jais remiasi bylos šalys. Toks patikrinimo mechanizmas išplaukia iš pačios konvencijos nuostatų, taigi yra vienodas visose prie šios konvencijos prisijungusiose valstybėse. Šioje byloje Lietuvos apeliacinis teismas *ex officio* sprendė ir pasisakė dėl minėtos konvencijos V straipsnio 2 dalyje išdėstytų nepripažinimo pagrindų, o šio teisės akto V straipsnio 1 dalyje įtvirtinti nepripažinimo pagrindai nebuvo vertinami. Teismo teisė tokio pobūdžio bylose rašytinio proceso tvarka *ex officio* tikrinti užsienio arbitražo sprendimo nepripažinimo pagrindus, išdėstytus minėtos konvencijos V straipsnio 2 dalyje, yra šalims žinoma ir nėra siurprizinė, be to, abi šalys turėjo galimybę pateikti visus argumentus dėl, jų manymu, reikšmingų 1958 m. Niujorko konvencijoje įtvirtintų atsisakymo pripažinti užsienio arbitražo sprendimą pagrindų. Šalys Lietuvos apeliaciniam ir kasaciniam teismui pateiktuose procesiniuose dokumentuose išdėstė su bylos nagrinėjimo dalyku susijusius teisinius argumentus, o teismai juos įvertino ir dėl jų pasisakė. Todėl išplėstinė teisėjų kolegija nenustatė rungtyniškumo principo nesilaikymo, taip pat nenustatė, kad šalims būtų buvusi suvaržyta teisė būti išklausytoms proceso Lietuvos apeliaciniame teisme metu.

Dėl teismo teisės renkant įrodymus naudotis Lietuvos teismų informacinės sistemos LITEKO duomenimis

CPK 179 straipsnio 3 dalyje nustatyta, kad teismas gali naudoti duomenis iš teismų informacinės sistemos, taip pat iš kitų informacinių sistemų ir registrų. Šia teise teismas naudojasi tuomet, kai to reikia nustatyti ir išsamiai bei visapusiškai išnagrinėti aplinkybes, turinčias reikšmės bylos baigčiai. Tikrindama prašomo pripažinti ir leisti vykdyti užsienio arbitražo sprendimo nepripažinimo pagrindus Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija rėmėsi, be kita ko, Vilniaus apygardos teismo civilinės bylos Nr. 2-5031-302/2011 (bylos numeris 2015 metais – Nr. 2-598-852/2015) duomenimis, esančiais Lietuvos teismų informacinėje sistemoje LITEKO. Iš bylos medžiagos matyti, jog Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija patikrino Lietuvos teismų informacinės sistemos LITEKO duomenis, jais remdamasi, nustatė, kad kitame (Vilniaus apygardos) teisme nagrinėjama civilinė byla dėl juridinio asmens veiklos tyrimo, nurodė, kokie klausimai išspręsti toje byloje. Išplėstinė teisėjų kolegija neturi pagrindo daryti išvadą, kad tikrindama Lietuvos teismų informacinėje sistemoje LITEKO surinktus duomenis ir jais naudodamasi Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija rėmėsi kitoje byloje priimta neįsiteisėjusia Vilniaus apygardos teismo 2012 m. rugsėjo 3 d. nutartimi kaip turinčia *res judicata* ir prejudicinę galią.

Dėl bylos procesinės baigties

Šioje nutartyje išdėsčius argumentus konstatuota, kad išplėstinė teisėjų kolegija nenustatė aplinkybių, patvirtinančių Švedijos Karalystės Stokholmo prekybos rūmų Arbitražo instituto arbitražo tribunolo 2012 m. liepos 31 d. sprendimo nepripažinimo Lietuvos Respublikoje pagrindų pagal 1958 m. Niujorko konvenciją egzistavimą. Dėl to konstatuotina, kad apskųsta Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos nutartis netenkinti pareiškėjo prašymo pripažinti ir leisti vykdyti Lietuvos Respublikoje Arbitražo sprendimą yra teisiškai nepagrįsta, todėl naikintina (CPK 346 straipsnio 2 dalies 1 punktas, 359 straipsnio 3 dalis). Ją panaikinus priimamas naujas sprendimas – pareiškėjo prašymą tenkinti (CPK 810 straipsnio 6 dalis, 813 straipsnis, Komercinio arbitražo įstatymo 51 straipsnis).

Kiti dalyvaujančių byloje asmenų procesiniuose dokumentuose formuluojami argumentai neturi teisinės reikšmės šios bylos teisingam ir visapusiškam išnagrinėjimui bei vienodos teismų praktikos formavimui, todėl išplėstinė teisėjų kolegija dėl jų nepasisako.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus išplėstinė teisėjų kolegija, vadovaudamasi Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso 359 straipsnio 1 dalies 4 punktu, 362 straipsnio 1 dalimi,

n u t a r i a :

Panaikinti Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2012 m. gruodžio 17 d. nutartį ir priimti naują sprendimą – pareiškėjo OAO „Gazprom“ prašymą tenkinti: pripažinti ir leisti vykdyti Lietuvos Respublikoje Švedijos Karalystės Stokholmo prekybos rūmų Arbitražo instituto arbitražo tribunolo 2012 m. liepos 31 d. sprendimą.

Ši Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis yra galutinė, neskundžiama ir įsiteisėja nuo priėmimo dienos.

Teisėjai Gražina Davidonienė

Virgilijus Grabinskas

Sigitas Gurevičius

Rimvydas Norkus

Antanas Simniškis

Janina Stripeikienė

Dalia Vasarienė